

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ
В УКРАЇНІ”
(для бакалаврів, магістрів)

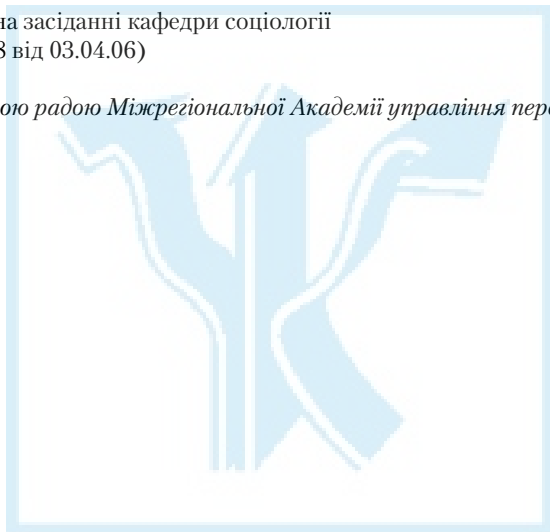
МАУП

Київ 2006

Підготовлено доцентом кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки
Р. Р. Марутян

Затверджено на засіданні кафедри соціології
(протокол № 8 від 03.04.06)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Марутян Р. Р. Навчальна програма дисципліни “Історія соціологічної думки в Україні” (для бакалаврів, магістрів). — К.: МАУП, 2006. — 20 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни, питання для самоконтролю, теми контрольних робіт, список літератури.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП),
2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Під час становлення громадянського суспільства в Україні необхідно актуалізувати вивчення досвіду вітчизняних учених, які на різних етапах історії країни зробили певний внесок в осмислення соціальних явищ і процесів, у розвиток соціальної та соціологічної думки.

У зв'язку з цим метою вивчення дисципліни “Історія соціологічної думки в Україні” є забезпечення успішного засвоєння студентами генезису та змісту соціологічної думки, набуття майбутніми фахівцями комплексних знань та вмінь високопрофесійної практичної діяльності.

Завдання дисципліни:

- ознайомити студентів з основними теоріями та концепціями української соціології, етапами еволюційного процесу в контексті розвитку світової соціологічної думки;
- допомогти засвоїти основні категорії, поняття та терміни;
- ознайомити студентів з основними методами вивчення курсу;
- навчити наукового аналізу соціально значущих історичних теорій соціології.

МАУП

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1 2 3 4	Змістовий модуль I. Протосоціологічна думка в Україні Історія соціологічної думки України як наука Соціетальна проблематика часів Київської Русі Соціетальна проблематика козацької доби Соціокультурні процеси і соціальні проблеми в Україні XVIII – поч. XIX ст. та їх роль у розвитку національної свідомості
5 6 7 8 9 10	Змістовий модуль II. Формування української академічної соціології в XIX – на початку XX ст. Кирило-Мефодіївське братство та його значення в розвитку національної визвольної ідеології й актуальних соціальних проблем українського суспільства Формування вітчизняної етносоціології та соціології літератури. Емпіричні дослідження народної творчості в XIX ст. Соціологія М. П. Драгоманова (1841–1895) Соціологічна проблематика у творчості О. О. Потебні (1835–1891) Соціологічні погляди Івана Франка (1846–1916) Соціологічна концепція Богдана Олександровича Кістяківського (1868–1920)
11 12 13 14 15	Змістовий модуль III. Українська соціологія XX ст. Інституціоналізація української соціології в I чверті XX ст. Соціологічна концепція Михайла Сергійовича Грушевського (1866–1934) Соціологічна система Микити Юхимовича Шаповала Соціологія політики В'ячеслава Казимировича Липинського Українська соціологія в повоєнний період та в незалежній Україні
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ В УКРАЇНІ”

Змістовий модуль I. Протосоціологічна думка в Україні

Тема 1. Історія соціологічної думки України як наука

Соціальне знання як елемент культури, особливості його еволюції. Протосоціологічне і соціологічне знання як елемент соціальної науки.

Історичні та регіональні особливості розвитку соціологічної думки в країні, методологічні принципи і проблеми її дослідження. Історія соціологічної думки як складовий елемент історії духовної культури українського етносу. Знання і методи ретроспективного дослідження соціальних процесів минулого.

Література [1; 2; 7; 9; 10; 14; 15; 17; 18]

Тема 2. Соціетальна проблематика часів Київської Русі

Проблеми етногенезу слов'ян. Відтворення елементів їх життєдіяльності, побуту та культури в міфології та віруваннях. Особливості формування Київської держави. Соціальна структура Київської Русі. Давньоруська народність і проблеми етногенезу українського народу. Розвиток культури в Київській Русі. Значення прийняття християнства для розвитку культури та політики, писемності й освіти. Проблеми добра і зла. Проблеми походження Київської держави та православної віри в працях діячів Київської Русі. Соціальна проблематика в Київській державі.

Література [1–4; 15; 19; 37]

Тема 3. Соціетальна проблематика козацької доби

Козацтво як специфічний феномен української історії. Соціальні функції козащини. Козацтво як соціальний інститут. Історичні процеси в Україні XVI–XVII ст. та їх роль у розвитку соціального знання та просвітництва.

Берестейська унія (1596 р.) та її соціальні наслідки. Релігійна полеміка. Роль православної церкви у боротьбі за суверенітет і цілісність України та її народу. Соціальне значення діяльності К. Острозького (1526–1608) – розвиток освіти, Острозька колегія (академія),

видавнича діяльність. Проблеми національної еліти в творчості М. Смотрицького.

Братства як специфічний соціальний інститут в Україні кінця XVI–XVII ст., їх освітня, ідеологічна, культурно-виховна функції.

Іван Вишенський (бл. 1545–1550 – 20 рр. XVII ст.) про соціальні проблеми України. Інституційні реформи Петра Могили (1597–1647), їх значення для розвитку просвіти та культури. Соціальні наслідки культурно-просвітницької діяльності П. Могили. Соціальна проблематика в творчості Лазаря Барановича (бл. 1620–1693). Ідеї єдності України та народу.

Соціальні питання у творчості Феофана Прокоповича (1681–1736). Специфіка концепції суспільного договору та природного права. Соціологічні проблеми у творчості Григорія Сковороди (1722–1794), його соціальна філософія, вчення про три світи.

Література [2; 3; 6–8; 11–13; 17]

Тема 4. Соціокультурні процеси і соціальні проблеми в Україні XVIII – поч. XIX ст. та їх роль у розвитку національної свідомості

Нові тенденції в історико-культурному процесі та їх вплив на формування національної свідомості і менталітету народності. Економічні, політичні та соціальні наслідки Переяславської ради для України. Проблеми відродження державної та національної незалежності. Конституція Пилипа Орлика (?–1742) та її соціальне значення для еволюції національної самосвідомості українського народу.

Соціальні проблеми в козацьких літописах. “Літопис Самовидця” (кінець XVII – XVIII ст.). Літопис Григорія Грабянки “Действия презельной и от начальной поляков кровавой небывалой брани Богдана Хмельницкого гетьмана Запорожного с поляками”. Літопис Самійла Величка (1670 – бл. 1728) “Історія Русів”: жанрова специфіка твору і особливості подачі матеріалу, джерельна основа. Розвиток української історичної науки на професійній основі: “Історія Малоросії” Дмитра Бантиш-Каменського (1822), “История Малоросии” Миколи Маркевича (1843).

Література [2–4; 6–8; 10–13; 15; 19; 36; 37; 41]

Змістовий модуль II. Формування української академічної соціології в XIX — на початку XX ст.

Тема 5. Кирило-Мефодіївське братство та його значення в розвитку національної визвольної ідеології й актуальних соціальних проблем українського суспільства

Соціально-економічні та теоретичні передумови формування і розвитку української суспільної думки XIX ст.

Значення Кирило-Мефодіївського братства для формування соціально-політичної та соціологічної думки в Україні. Соціальна проблематика в програмних документах братства. Його політичні, соціальні та наукові цілі.

Соціальна проблематика українства в праці Миколи Костомарова (1817–1885) “Книга буття українського народу”. Обґрунтування місії України в житті слов'янських народів. Особливості культурно-історичних процесів в Україні. Проект політичної організації слов'янських народів у прокламації “До братів українців” М. Костомарова. Антикріпосницька та національно-визвольна ідеологія братства. Значення творчості Т. Шевченка для розвитку наукової думки, національної свідомості, боротьби за державну незалежність.

Література [1–4; 7; 8; 12; 13; 15; 19; 36; 47]

Тема 6. Формування вітчизняної етносоціології та соціології літератури. Емпіричні дослідження народної творчості в XIX ст.

Розвиток етнографічних досліджень, їх соціальні та пізнавальні чинники. Дослідження минулого як пошуки шляхів до майбутнього. Народна творчість як джерело його історичної пам'яті. Проблеми державності, культури, мови українців у XIX ст.

Дослідження звичаїв, побуту українського народу М. Маркевичем. Значення діяльності “Руської трійці” — Іван Вагилевич (1811–1855), Маркіян Шашкевич (1811–1843), Яків Головацький (1814–1888) для розвитку української мови і літератури в Галичині. Відродження провісти та самосвідомості західних українців.

Соціальні дослідження Володимира Антоновича (1834–1908) — “Бесіди про часи козацтва в Україні”. Соціологічні проблеми в творчості Миколи Зібера (1844–1888) — “Нариси первісної економічної культури”.

Соціальне значення етнографічних матеріалів для формування громадської думки та розвитку національної свідомості, вивчення та збереження культурної спадщини.

Література [1–3; 6–8; 10–13]

Тема 7. Соціологія М. П. Драгоманова (1841–1895)

Драгоманов Михайло Петрович — один з фундаторів української соціології. Специфіка предмета соціології та її методу. Сутність і значення історико-порівняльного методу в соціології, принцип багатфакторного аналізу суспільних явищ. Концепція соціальної еволюції, революції та процесу.

Політична соціологія М. Драгоманова: влада як соціологічне явище, форми державного устрою. Концепція державного федералізму. Самоврядування і централізм. М. Драгоманов про особливості соціально-культурного розвитку України.

Література [23; 27; 28; 36; 37]

Тема 8. Соціологічна проблематика у творчості О. О. Потебні (1835–1891)

Мова як евристична діяльність. Міф як загальнолюдський пізнавальний процес, етап переходу до наукового знання. Мова – інтегруючий індикатор етносу, чинник розвитку його самобутньої культури, світосприймання та менталітету. Цивілізація як наслідок взаємодії культур, їх збагачення та прогресу загальнолюдської культури. Критика політики денационалізації та можливостей єдиної загальнолюдської мови як процесів, що загрожують розвитку загальнолюдської культури.

Література [1–3; 6–8; 10–13]

Тема 9. Соціологічні погляди Івана Франка (1846–1916)

І. Франко про особливості пізнання соціальних явищ, про предмет соціології, її місце в системі наукового знання. Розробка методології та методів соціальних досліджень. Концепція історичного розвитку (поступу) суспільства в працях “Мислі о еволюції в історії людськості”, “Що таке поступ?”. Особливості історичного розвитку людини та суспільства.

Критика марксизму, соціального дарвінізму та анархізму в розумінні походження, сутності і майбутнього суспільства, держави,

власності. Соціальний ідеал І. Франка, соціальні реформи і революції. Дослідження соціокультурних змін у Галичині. Проблеми соціальної статистики. І. Франко про наукове і соціальне значення досліджень народної творчості.

Література [25; 36; 37]

Тема 10. Соціологічна концепція Богдана Олександровича Кістяківського (1868–1920)

Теоретичні витоки соціології Б. Кістяківського. Проблеми логіки і методології наукового пізнання (плюралістичність методу аналізу соціальних явищ). Специфіка суспільних явищ.

Специфіка предмета соціології. Достовірність і необхідність у соціології. Умови перетворення соціології в науку. Наукові категорії як пізнавальні засоби.

Б. Кістяківський про феномен причинності суспільних явищ. Проблема цінностей у науковому дослідженні.

Література [20; 26; 34–37]

Змістовий модуль III. Українська соціологія ХХ ст.

Тема 11. Інституціоналізація української соціології в I чверті ХХ ст.

Особливості розвитку української соціології ХХ ст. Вплив західноєвропейської соціології, соціополітичні чинники гальмування розвитку соціології в Україні до 1918 р.

Спроба інституціоналізації соціології в період гетьманщини. Розвиток української соціології в діаспорі.

Українські соціологічні інститути за кордоном: Український соціологічний інститут М. Грушевського у Відні (1919). Український інститут громадознавства М. Шаповала у Празі (1924).

Література [10; 14; 15; 17; 18; 19; 36; 37]

Тема 12. Соціологічна концепція Михайла Сергійовича Грушевського (1866–1934)

Організаційна діяльність М. Грушевського щодо іституціоналізації української соціологічної науки. М. Грушевський про сутність та розвиток суспільства. Суспільство та суспільність, методологія їх дослідження. Механізми соціальної еволюції.

М. Грушевський про соціально-політичні, національно-культурні та соціальні проблеми українського народу та його історії, значення етнографічних, фольклорних та інших соціокультурних матеріалів для дослідження соціологічних проблем.

Література [31–33; 37; 39; 41]

Тема 13. Соціологічна система Микити Юхимовича Шаповала (1882–1932)

М. Ю. Шаповал як політичний діяч і вчений. Заснування Українського інституту громадознавства в Празі та його значення для розвитку української соціології. Основні напрями і проблематика соціологічних досліджень УІГ.

М. Шаповал про систему соціологічного знання та його структурні елементи (загальна соціологія, соціографія, соціотехніка). “Загальна соціологія” М. Шаповала та її історичне значення для розвитку української соціології. М. Шаповал про основні категорії загальносоціологічної теорії. Суспільство та його елементи. Проблема особистості в концепції М. Шаповала. Історичні типи людини. Рушійні сили розвитку суспільства. Індикатори і чинники “соціальної сили” спільнот. М. Шаповал про соціальні процеси та їх типи. Об’єктивні та суб’єктивні чинники суспільного життя. М. Шаповал про основні причини поразки української революції і шляхи відродження національної і державної незалежності України.

Література [41; 42; 44]

Тема 14. Соціологія політики В’ячеслава Казимировича Липинського

В. К. Липинський (1882–1931) як представник української політичної соціології. Особливості його соціологічної концепції. Проблеми української державності, причини занепаду та шляхи і засоби відродження.

Історичний процес, механізми та провідні сили його розвитку, роль і значення держави, політичних еліт у ньому. Провід і народна маса. Роль творчої меншості в історії (“войовники”, “продуценти”, “інтелігенти”). Роль географічного фактора в історії.

Теорія еліти. Типи еліт (охлократія, класократія, демократія). Історія як циркуляція еліт. Утопічність ідеї гетьманства в Україні.

Література [24; 29; 30; 37; 40; 41; 43]

Тема 15. Українська соціологія в повоєнний період та в незалежній Україні

Спроби інституалізації соціології в Україні П. Скоропадським. Міжнародний інститут соціології і права при Київському юридичному інституті (1919). Проект М. С. Грушевського (1924 р.) щодо створення Українського соціологічного інституту. Секція методології та соціології при кафедрі історії України (О. Гермайзер, К. М. Грушевська).

Соціально-економічні, демографічні, педагогічні дослідження та з соціології праці.

Заборона соціології як “буржуазної науки”, котра суперечить марксизму. Занепад соціології в СРСР і Україні. Відновлення конкретних соціальних досліджень в Україні на початку 60-х років. Соціологічні лабораторії та відділи в навчальних і академічних закладах.

Стан, розвиток соціології в Україні в умовах державної незалежності. Підготовка соціологічних кадрів. Факультети і відділи. Інститут соціології НАНУ, дослідницька проблематика. Основні проблеми і напрями розвитку соціології на сучасному етапі.

Література [2; 7; 8; 9; 10; 15; 17; 18; 38]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Історія соціологічної думки в Україні як наукова дисципліна, її об'єкт і предмет.
2. Універсальне та специфічне в розвитку суспільно-політичної і соціальної думки в Україні та світі.
3. Культурологічний підхід до аналізу вітчизняної соціальної думки.
4. Можливості ретроспективного соціологічного аналізу в дослідженні соціетальної проблематики минулого.
5. Протосоціологічний та академічний етапи в розвитку соціологічного знання в Україні.
6. Міфологічна свідомість давніх слов'ян.
7. Вплив християнства на розвиток духовного життя в Київській Русі.
8. Суспільно-політичні ідеї “Слова про закон і благодать” Іларіона та “Повчання дітям” Володимира Мономаха.
9. Літописи та “Руська правда” як джерела вивчення духовної культури Київської Русі.

10. Соціальна проблематика в духовній культурі Київської Русі.
11. Основні соціальні інститути України-Руси в епоху Середньовіччя та їх особливості.
12. Соціальна структура суспільств за Київської Русі.
13. Емпіричні дослідження Середньовічної епохи. Переписи на Русі.
14. Особливості розвитку українського суспільства у XV–XVI ст. Козацтво як соціальна верства.
15. Братства як соціальна верства.
16. Розвиток просвітництва в Україні. Острозька академія та її діячі.
17. Церква та її роль у національному відродженні. Рух за реформи церкви і освіти.
18. Полемічна література, основні культурно-політичні орієнтації.
19. Суспільно-політична проблематика у працях письменників-полемістів.
20. Критика соціальної несправедливості та соціальний ідеал Івана Вишенського.
21. Позиція Христофора Філалета щодо демократизації церковного життя.
22. Захарія Копистенський про православну церкву як соціальний інститут.
23. Мелетій Смотрицький про проблему національної еліти та її значення в процесі розвитку українського етносу.
24. Петро Могила про демократизацію церкви і суспільного життя.
25. Значення просвітницької, наукової та громадсько-політичної діяльності Києво-Могилянської академії.
26. Проблеми соціального життя українського суспільства в полемічній літературі кінця XVI — першої половини XVII ст. Христофор Філалет.
27. Просвітницькі ідеї та соціальні проблеми в творчості І. Гізеля, Л. Барановича, Й. Кононовича-Горбацького.
28. Георгій Косинський про аналіз механізмів людської діяльності.
29. Концепція суспільного договору та природного права Ф. Прокоповича.
30. Проблема “суспільство і особа” у філософії Г. Сковороди.
31. Г. Сковорода про соціальні умови реалізації природних задатків людини.
32. Козацькі літописи як ознака формування історичної самосвідомості.
33. Побут і культура українців за оцінкою іноземних спостерігачів.

34. Переписи населення в Україні. “Рум’янцевський опис Малоросії” 1765–1768 рр.
35. “Історія Русів” і проблеми національної ідентичності українців.
36. Значення української літературної мови в процесі розвитку етносу.
37. Традиційне українське суспільство в “Енеїді” І. Котляревського.
38. Суспільно-політичні ідеї Я. Козельського, Й. Шада, П. Лодія.
39. Просвітницька діяльність “Руської трійці” та О. Духновича.
40. Значення Кирило-Мефодіївського братства для формування українського соціально-політичного світогляду.
41. “Книга буття українського народу” Костомарова як маніфест прав української нації.
42. М. Костомаров про дві руські народності.
43. Значення творчості Т. Шевченка для розвитку наукової думки, національної свідомості, боротьби за державну незалежність.
44. Роль і значення Т. Шевченка для розвитку самосвідомості українського народу.
45. “Хуторянська” ідея у концепції національної культури П. Куліша.
46. Соціологічні проблеми у творчості О. Потебні.
47. Емпіричні дослідження народної творчості в Україні.
48. Соціально-етнографічні розвідки М. Зібера, М. Максимовича, В. Антоновича.
49. Мова як одна з істотних ознак етносу у творчості О. Потебні.
50. Міф, мистецтво, наука як форми пізнавального відображення дійсності у концепції О. Потебні.
51. Соціологічні ідеї у творчості С. Подолинського, Л. Українки.
52. Соціологічна проблематика у творчості Я. Козельського (1729 — бл. 1794), І. Шада (20 рр. XIX ст.), В. Каразіна (1773–1842), П. Лодія (1764–1828).
53. Предмет і специфіка соціології в розумінні І. Франка.
54. Розуміння І. Франком ролі держави та влади в житті суспільства.
55. І. Франко про предмет соціології та особливості пізнання соціальних явищ.
56. Соціальні дослідження В. Антоновича (1834–1908) — “Бесіди про часи козацтва в Україні”.
57. Плюралістична соціологія М. Ковалевського.
58. Комплексність в осмисленні соціально-культурних процесів у творчості М. Драгоманова (загальнолюдське і національне, суспільне і індивідуальне, еволюція і революція).

59. Структура суспільства за М. Драгомановим.
60. Причини суспільного прогресу. Відмінність у поглядах М. Драгоманова і О. Конта на суспільний прогрес.
61. Співвідношення понять соціальної еволюції і соціальної революції за М. Драгомановим.
62. Основні ознаки вчення М. Драгоманова про феодалізм.
63. Основні ідеї і завдання праці М. Грушевського “Генетична соціологія”.
64. Проблема еволюції людського суспільства та різних форм суспільності у концепції М. Грушевського.
65. Розуміння громадянства або суспільності М. Грушевським. Вирішення ним проблеми основних чинників визначення людської історії.
66. Проблема соціологічних понять у концепції Б. Кістяківського.
67. Б. Кістяківський про проблеми цінності у соціологічному дослідженні.
68. Право в соціологічній теорії Б. Кістяківського.
69. Проблеми національної культури в розумінні Б. Кістяківського.
70. Розуміння В. Липинським проблеми соціального закону.
71. Особливості вчення В. Липинського про націю.
72. Відмінність між “поневоленими” і “недержавними” націями за В. Липинським.
73. Сутність “вертикального і горизонтального” поділу суспільства за В. Липинським.
74. Основні характеристики еліти за В. Липинським. Типи еліти і принципи їх визначення. Роль інтелігенції.
75. Співвідношення еліти й типу особистості за В. Липинським. Основні політичні типи особистості, їх характеристики.
76. Основні причини української недержавності за В. Липинським.
77. Наукове та соціально-політичне значення Українського інституту громадознавства у Празі.
78. Система соціологічного знання і функції різних її структурних елементів за М. Шаповалом.
79. Співвідношення загальної соціології, соціографії та соціотехніки в концепції М. Шаповала.
80. Специфіка соціальної структури в Україні в соціологічних категоріях М. Шаповала.
81. Основні критерії оцінки М. Шаповалом соціальної сили спільноти.

82. Класифікація факторів впливу на соціальне життя суспільства за М. Шаповалом.
83. Розвиток соціології в Україні за часів СРСР.
84. Занепад соціології в СРСР і Україні.
85. Українська соціологія в діаспорі.
86. Основні напрями та проблеми розвитку української соціології за державної незалежності.
87. Система організації та координації соціологічної науки в сучасній українській державі.
88. Соціологічні установи та центри. Інститут соціології НАН України. Соціологічна асоціація України.
89. Система соціологічної освіти в сучасній Україні. Соціологічні факультети, відділи, кафедри. Підготовка соціологічних кадрів.
90. Актуальні дослідницькі проблеми сучасної української соціології.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Протосоціологічне і соціологічне знання як елемент соціальної науки.
2. Протосоціологічний та академічний етапи в розвитку соціологічного знання в Україні.
3. Суспільно-політичні ідеї “Слова про закон і благодать” Іларіона та “Повчання дітям” Володимира Мономаха.
4. Літописи та “Руська правда” як джерела вивчення духовної культури Київської Русі.
5. Соціальна проблематика в духовній культурі Київської Русі.
6. Основні соціальні інститути України-Русі епохи Середньовіччя та їх особливості.
7. Особливості розвитку українського суспільства у XV–XVI ст. Козацтво як соціальна верства.
8. Розвиток просвітництва в Україні. Острозька академія та її діячі.
9. Церква і її роль у національному відродженні. Рух за реформи церкви і освіти.
10. Позиція Христофора Філалета щодо демократизації церковного життя.
11. Захарія Копистянський про православну церкву як соціальний інститут.
12. Мелетій Смотрицький про проблему національної еліти та її значення в процесі розвитку українського етносу.

13. Петро Могила про демократизацію церкви і суспільного життя.
14. Значення просвітницької, наукової та громадсько-політичної діяльності Києво-Могилянської академії.
15. Концепція суспільного договору та природного права Ф. Прокоповича.
16. Проблема “суспільство і особа” у філософії Г. Сковороди.
17. Г. Сковорода про соціальні умови реалізації природних задатків людини.
18. Значення Кирило-Мефодіївського братства для формування українського соціально-політичного світогляду.
19. М. Костомаров про дві руські народності.
20. Соціологічна проблематика у творчості О. Потебні.
21. Емпіричні дослідження народної творчості в Україні.
22. Соціально-етнографічні розвідки М. Зібера, М. Максимовича, В. Антоновича.
23. Мова як одна з істотних ознак етносу у творчості О. Потебні.
24. Міф, мистецтво, наука як форми пізнавального відображення дійсності у концепції О. Потебні.
25. Соціологічні ідеї у творчості С. Подолинського, Л. Українки.
26. Предмет і специфіка соціології в розумінні І. Франка.
27. Розуміння І. Франком ролі держави та влади в житті суспільства.
28. Комплексність в осмисленні соціально-культурних процесів у творчості М. Драгоманова.
29. Співвідношення понять соціальної еволюції і соціальної революції за М. Драгомановим.
30. Проблема соціологічних понять у концепції Б. Кістяківського.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Бурлачук В., Молчанов М., Степаненко В.* Біля витоків соціологічної думки в Україні. — К.: Ін-т соціології НАН України, 1995.
2. *Горський В. С.* Історія української філософії: Курс лекцій. — К.: Наук. думка, 1996.
3. *Захарченко М. В., Погорій О. І.* Історія соціології від античності до початку ХХ ст.: Навч. посіб. — К.: Либідь, 1993.
4. *Історія філософії України: Хрестоматія: Навч. посіб. / Упоряд.: М. Ф. Тарасенко, М. Ю. Русин, А. К. Бичко та ін.* — К.: Либідь, 1993.

5. *Кондратик Л. Й.* Історія соціології України в іменах. — Луцьк: Волинський держ. ун-т, Ін-т соц. наук, 1996.
6. *Культура* українського народу. — К.: Либідь, 1994. — 268 с.
7. *Кухта Б.* З історії української політичної думки: Текст лекцій: Навч. посіб. — К.: Ін-т системних досліджень освіти України; Генеза, 1994. — 368 с.
8. *Піча В. М., Черниш Н. Й., Кондратюк Н. Г.* З історії української соціологічної думки: Матеріали до лекцій з курсу “Соціологія”. — Львів, 1995. — 64 с.
9. *Погорілий О. І.* Соціологічна думка ХХ ст.: Посібник. — К., 1996 (гл. 1, п. 5; гл. 2, п. 5).
10. *Попова И. М.* Социология. Введение в специальность: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. — К.: Тандем, 1997.
11. *Попович М.* Нарис історії культури України. — К.: Артк, 1999.
12. *Потульницький В. А.* Нариси з української політології. — К., 1994 (гл. 2).
13. *Потульницький В. А.* Історія української політології. — К., 1992.
14. *Ручка А. О., Танчер В. В.* Курс історії теоретичної соціології. — К., 1995.
15. *Соціологічна думка в Україні: Навч. посіб. / М. В. Захарченко, В. Ф. Бурлачук та ін.* — К.: Заповіт, 1996.
16. *Соціологія: Короткий енциклопедичний словник.* — К.: Укр. центр духовної культури, 1998.
17. *Соціологія: Навч. посіб. / За ред. С. О. Макеєва.* — К.: Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1999. — 344 с.
18. *Социология: Наука об обществе / Под ред. В. П. Андрущенко, Н. И. Горлача.* — Харьков: Рубикон, 1998.
19. *Черниш Н.* З історії розвитку соціології України. — Львів, 1995.

Додаткова

20. *Василенко Н. П.* Академик Б. А. Кистяковский // Социологические исследования. — 1994. — № 2, 4, 5.
21. *Волович В. І.* Соціологічна освіта в Україні // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 1998. — № 1.
22. *Гелів С.* Ідея української державності в історичних працях В'ячеслава Липинського // Український час. — 1994. — № 1.
23. *Гермайзе О. М. П.* Драгоманов в українській історіографії // Філософська і соціологічна думка. — 1991. — № 9.

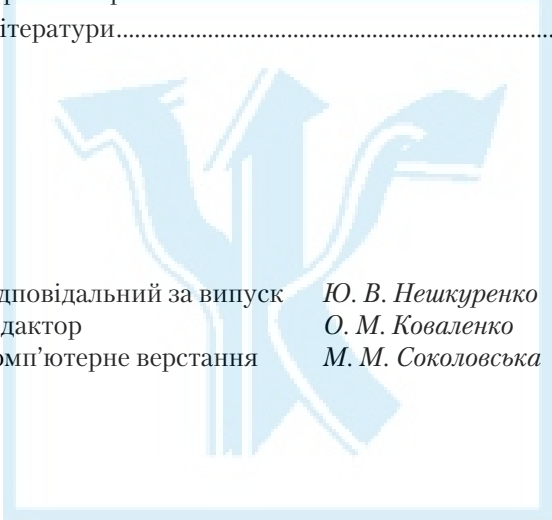
24. *Гирич І. Б.* Лицар української державності: нарис життя і діяльності В'ячеслава Липинського // Архіви України. — 1992. — № 1/3.
25. *Грицак Я.* Іван Франко в еволюції української політичної думки // Сучасність. — 1994. — № 4.
26. *Депенчук Л. П.* Кистяковский: жизненный путь и философия // Философская и социологическая мысль. — 1992. — № 1.
27. *Касьянов Г.* Український соціалізм: люди, партії, ідеї (початок ХХ ст.) // Політологічні читання. — 1992. — № 2.
28. *Лісовий В. С.* Драгоманов і Донців // Філософська і соціологічна думка. — 1991. — № 9.
29. *Пеленський Я.* В'ячеслав Липинський — засновник державницької школи в українській історіографії // Український історичний журнал. — 1992. — № 2.
30. *Пізюк Є.* В'ячеслав Липинський і політична думка західного світу // Сучасність. — 1989. — № 9.
31. *Попович М., Фінько А.* Українські ліберали // Сучасність. — 1993. — № 11.
32. *Потульніцький В. А.* Наукова діяльність М. С. Грушевського в еміграції (1919–1924) // Український історичний журнал. — 1992. — № 2.
33. *Грицак О.* Історіософія Михайла Грушевського // Грушевський М. Історія України-Русі: В 11 т., 12 кн. — К., 1991. — Т. 1.
34. *Савельєв А.* О Богдане Александровиче Кистяковском // Наше наследие. — 1990. — № 4.
35. *Сапов В. В.* Архив А. Кистяковского // Вопросы социологии. — 1992. — № 1.
36. *Сарбей В. Г.* Етапи формування української національної самосвідомості (кінецьХVІІ — початок ХХ ст.) // Український історичний журнал. — 1993. — № 7–8.
37. *Соціологія.* Курс лекцій / За ред. В. М. Пічі. — К., 1996.
38. *Степаненко В.* Українська соціологія в пошуках себе // Філософська і соціологічна думка. — 1993. — № 11–12.
39. *Ульяновський В. І.* Проекти соціологічного інституту Михайла Грушевського // Філософська і соціологічна думка. — 1992. — № 7.
40. *Чижевський Д.* В'ячеслав Липинський як філософ історії // Філософська і соціологічна думка. — 1991. — № 10.
41. *Шаповал М.* Соціологія українського відродження. — К., 1994.
42. *Шаповал М.* Загальна соціологія. — К., 1996.

43. *Шевчук В.* Вячеслав Липинський — історик, політик та мислитель // Сучасність. — 1992. — № 6.
44. *Юренко А.* Микита Шаповал про “сутність нації” як соціального феномена // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2001. — № 1.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Історія соціологічної думки в Україні”	4
Зміст дисципліни “Історія соціологічної думки в Україні”	5
Питання для самоконтролю	11
Теми контрольних робіт	15
Список літератури.....	16

Відповідальний за випуск *Ю. В. Нешкуренко*
Редактор *О. М. Коваленко*
Комп'ютерне верстання *М. М. Соколовська*

МАУП

Зам. № ВКЦ-2721

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП